

“Sağlıkçı Dükkânı”ndan...

Prof. Dr. Şaban Şimşek

1956 yılında Rize’de doğdu. İlkokulu doğduğu köyde, ortaokul ve liseyi İstanbul’da tamamladı. İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nden mezun oldu (1980). Göz Hastalıkları ihtisasını Göztepe ve Okmeydanı SSK Hastanelerinde tamamladı. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin kurucuları arasında yer aldı. Klinik Şefliği, Baştabiplik, Tabip Odası Başkanlığı ve Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı görevlerini yürüttü. 1999’da doçent, 2006 yılında profesör oldu. Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevinde bulundu, Yükseköğretim Kanun çalışmalarını yürüttü. Bu dönemde yaşadıklarını anlatan “Kırmızı Çizgi YÖK”, mizahi yazılardan oluşan “Doktorum Altın Kafeste”, gazete yazılarını derlediği “Vakitli Yazılar” ve “Göz Hastalıkları Temel Öğreti” (Türkçe ve İngilizce) adlı kitapları yayımlandı. Dr. Şimşek evlidir ve 2 çocuk babasıdır.

Bana dediler ki *“aşırı sağlık talebinin yönetimi konusunda bir dosya hazırlıyoruz, bağlamını kendinizin belirleyeceğiniz bir makale de siz yazar mısınız?”* Olur desem bir türlü, olmaz desem bir türlü. Yani şimdi ben ne yazayım ya da neyi neresinden tutayım da yazayım? Mesela; sisteme bakıp hava mı desem, cıva mı desem; ayrık mı desem, savruk mu desem; yoksa sağlık personelinin haline bakıp kavruk mu desem; Ne desem? Hem yazsam ne işe yarayacak ki? Büyüklerimizden bir büyük üstünkörü de olsa bir göz atacak mı veya bir başka en az onun kadar büyük, kulak verecek mi söylediklerimize? Yaz babam yaz, de babam de; ha babam ha! Kimin umurunda?

TV’lerde, gazetelerde, dergilerde, konferanslarda vs. çok denedik o yolu, kitabını bile yazdık; olmadı. Mesleğimizin kutsallığını anlattık övündük, şimdiki halimize işaret ettik dövündük, *“Ya arkadaşlar böyle olmuyor, şuralarını mutlaka düzeltmek gerek”* dedik sistemi biraz yerdik, dövüldük. Velhasıl şairin dediği gibi; *“Türkü yine o türkü, sazlarda tel değişti / Yumruk yine o yumruk, bir varsa el değişti”*

Ama mademki dostlar beni de mecliste görmek istemişler, icabet etmemek olmaz. Peki, ama yine aynı şeyleri mi yazalım? Aynı dili mi konuşalım? Hayır, eskisi işe yaramamıştı ki! O zaman, farklı

bir yol izleyelim; dilimizi değiştirelim, mizahla anlatmaya çalışalım konuyu. Hani değişim çağındayız ya, işe yaramazsa da hiç olmazsa muasır medeniyetten geri kalmamış oluruz yani!

Doğrusu bunu yapmakla, bir ölçüde aslımı da inkâr etmiş oluyorum! Zira bir Karadeniz atasözü diyor ki; *“Baktun ki olmayı, bakmiyacasun.”* Şimdi ben *“Bakıp olmadığını gördüğüm halde”* sözde dil-mil değiştirme ayağıyla *“yeniden bakacağım”* ve durumu *“oldurmaya çalışacağım!”* Olacak şey değil. Demek ki bu hayatta oni kaybettük, buni kaybettük, aslimuzi da kaybettük da haberumuz yok! Vay halumuza!.. Huzurunuzda, bu konıda atalarımın affına sığınırım!

Yeni sağlık sisteminde durum nasıl? “Tikine” durabiliyor mi?

Aslında sistem için neler düşündüğümü, yine bu dergideki bir söyleşide, bir türkü ile anlatmıştım:

*“Nemrut’un kızı yandırdı bizi
Çarptı sillesini felek misali
Sil yazımızı kurtar bizi
Çarptı sillesini felek misali
Mevlâm gör bizi*

*Ocağım söndü nasıl beladır
Bırakıp gitti bu ne devrandır
Dünya gözümde Kerbelâdır
Allah’tan bulasan*

*Kararsın bahtın yıkılsın tahtın
Yalvardım yakardım yol bulamadım
Ah doğmasaydım kara yazım
Evirdim çevirdim yaranamadım
Ayandır halim.”*

Bunca yıl geçti ben hala aynı türküyü söylüyorum. Ancak son bir buçuk yıldır bir türkü daha ilave ettim repertuarıma:

*Mavi yelek mor düğme
Yine düştün gönlüme
Her gönlüme düşende
Kan dağlar yüreğime*

Saniyorum ki pek çok meslektaşım da bu türküleri söylüyor, kah kelimeleri yutarak, kah (etraftan duyulamayacak kadar kısık bir sesle) mırıldanarak sistemin sahiplerini yâd ediyor!

Aşırı sağlık talebi performansı tetikliyor! Ama performans da...

Söylenen:

Yaş 24; Genç pratisyene: *“Yürü de performansını görelim.”*

Yaş 30; Genç uzmana: *“Yürü de performansını görelim.”*

Yaş 40; Genç doçente: *“Yürü de performansını görelim.”*

Yaş 50; Genç profesöre: *“Yürü de performansını görelim.”*

Yaş 60; Kıdemli profesöre, kıdemli uzmanına: "Yürü de performansını görelim."

Yaş 70; Emekli profesöre, emekli uzmanına: "Yürü de performansını görelim."

Evet, söylenen bu ama heyhat nerede o eski performanslar!

İstlenen-aranan her yaşta aynı performans ve her performansa aynı değer! Oysa "*performans vaar, performans var!*" Yaşa, başa, zamana, zemine, ameliyat lambası-fener dâhil ekibe-ekipmana vs. göre öylesine değişir ki bu, onu hakkıyla ölçmek zinhar mümkün değildir? Tabiatı gereği teraziye, metreye, sayıya, kiloya, ölçüye de gelmez, gelebilemez! Ama maalesef bunu SUD'çulara, BUD'çulara, performans-ölçer'cilere anlatmak mümkün değil.

Aslında sistemin özünde bir fonksiyonellik var ama niteliğe dair hiç bir kayıt yok kütükte. Varsa yoksa sayılar; kaç tane yaptın, kaç tane baktın, kaç defa ettin, kaç defa... Hep; kaç, kaç, kaç? Yaşlandıkça (ya da meslekte eskidikçe diyelim) bu sorular daha da can sıkıcı oluyor.

Kanımcı sistemin çıkmazı; planlama, ücretlendirme dâhil bir hastanın hastalığının, bir operasyonun ameliyesinin, bütünüyle, sadece sayılarla ifade edilmesi üzerine kurulmuş olmasıdır. Bu aşılırsa, yani bakım fonksiyonelliği hakkıyla ölçülebilen bir yöntem bulabilirse ve hem sağlığıya

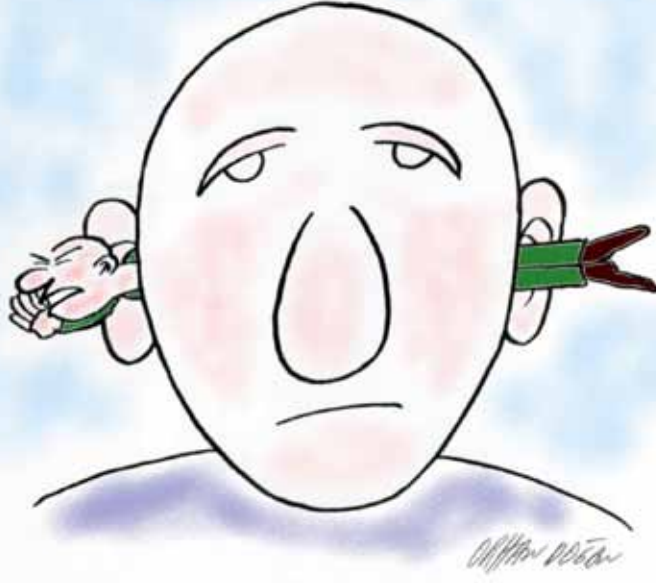
hem de hastaya olan ücretlendirmeyi (sigorta, prim) buna göre düzenlerse, bu arada bir nebze de olsa hastaneleri safi ticari işletme olma mantığından sağlığıyı da daha azami performans yapma cenderesinden kurtarabilirse sistem rahatlayacak! "*Cuk diye oturdu*" diyemesek de artık öyle hissedecek ve daha fazla debelenmeden oturmuş kabul edeceğiz onu. "*Hakkımızda hayırlısı buymuş!*" diyeceğiz; geri dönüşü yok bu işin çünkü.

Yoksa sistem bu haliyle sürdürülebilir değil; devletin kasasını, sağlığının da hem kafasını hem hassasını zorluyor.

Bilmiyorlar ki 65 yaşındaki bir hoca tarafından yaşanan-üstesinden gelinen "*küçük bir performans durumu*" (yanlış anlaşılmasın, mesela asistanına "*oğlum öyle olmaz*" diyen bir kaş-göz hareketi veya "*çocuklar bunun tanısı o değil*" diyen küçük bir parmak hareketi!) gençlikte yaşanan-becerilen (mesela; yeni bir uzmanın ya da genç bir doçentin yapmış olmakla övüneceği) büyük bir ameliyattan çok daha değerlidir. Öylesine değerlidir ki Bakanlık dâhil herkes "*dünya malına değer*" demelidir onun için. Kişisel olarak "*Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer*" dense de (nihayetinde yaş kemale ermek üzeredir yani!) Bakanlığın bunu söylemeye hakkı yok!

Sonuç olarak; yaş itibarıyla son noktaya yaklaşan meslektaşlar "*insani değil, bilimsel değil, sürdürülebilir değil*" diyerek

Şimdi ben ne yazayım ya da neyi neresinden tutayım da yazayım? Mesela; sisteme bakıp hava mı desem, cıva mı desem; ayırık mı desem, savruk mu desem; yoksa sağlık personelinin haline bakıp kavruk mu desem; Ne desem? Hem yazsam ne işe yarayacak ki? Büyüklerimizden bir büyük üstünkörü de olsa bir göz atacak mı veya bir başka en az onun kadar büyük, kulak verecek mi söylediklerimize?

Karikatür: Dr. Orhan Doğan

sisteme karşı çıkıyor ve mutlaka bir an önce rehabilite edilmesini istiyorlar.

Gençlere gelince... Onlar daha çok toy, hayatın sillesini yememişler. Artık günümüzde yirmi dört saatte bir değil yirmi dört defa dönen dünyada, yaptıklarını performans sanıyor ve onunla öğünüyorlar! Öğünsünler, iyidir. İleride birakalım bol-bolar bir yaşam düzeyini, normal standartları dahi tutturmakta zorluk çektiklerinde nostaljik takılmak için onlara ihtiyaçları olacak çünkü!

Aşırı sağlık talebi hasta haklarını tetikliyor, hasta hakları da...

Tedavi olma hakkı şüphesiz insanın doğuştan sahip olduğu haklarından. İnsanın en zor zamanı olan hastalık durumlarında onu koruyup kollayacak, madden ve manen sarıp sarmalayacak bir sistemin oluşturulması da devlet dediğimiz organizasyonun temel görevlerindedir. Evet, durum böyle ama "hastalık-tedavi hakkı" yerine "hastanın kişisel hakkı" söz konusu olursa ve devlet mekanizması da bunu "her durumda, hastanın hizmeti verene karşı hakkı-üstünlüğü" şeklinde yorumlarsa iş amacından sapıyor. Bununla sağlık personelinin ensesinin üstüne, psikolojik ve fiziksel bir baskı unsuru olarak "Demokles'in Kılıcı" asılmış oluyor.

Bu bağlamda, feodal kültürle yetişmiş olan bir kısım insanımız hastaneye geldiğinde kendini şeyh, ağa, patron; çalışanları da (profesöründen hemşiresine kadar) tebaası veya hizmetlisi filan zannediyor!

Bakan, Başbakan ne söylüyor, siz! (Prof. Dr. Münir Demirci'den uyarılma)

Klinikteki odamın (Ankara EAH Kulak Burun Boğaz Kliniği Şef Odası) kapısı çalındı; tık, tık, tık! "Buyurun" dedim, giren olmadı. "Herhalde vazgeçti" deyip yazmakta olduğum metne döndüm. Birkaç saniye sonra kapım tekrar çalındı; tak, tuk, tak, tuk, küt! Bu sefer daha yüksek sesle "Gir" dedim ama yine giren olmadı. Dayanamadım, gidip kapıyı açtım. Orta yaşlarda bir erkek hasta (!) vardı kapının önünde.

- Buyurun kardeşim, neydi? İki defa "girin" dedim girmediniz, kapıya vurmaya da devam ettiniz!
- Evet ama...
- Yoksa işitme sorunun mu var?
- Hayır, hayır.
- Başka bir şikayetiniz?
- Yok yok!
- Peki, kardeşim o zaman ne diye iki de bir kapıyı çalıp duruyorsun?
- Ya! Ben bu koridordaki son oda hangisi, onu soracaktım!

İçimden derin bir "la havle" çektim ve ağızımdan kötü bir laf çıkmadan arkamı dönüp aceleyle kapıyı kapattım. Herhalde o sinirle biraz sertçe kapatmış olacaktım ki, deminden beri "gir" dediğim halde bir türlü içeri girmeyen adam kapıyı hışımla açtı ve bağırılmaya başladı: "Seni şikâyet edeceğim. Hasta hakları nerede kaldı? Bakan, Başbakan ne söylüyor siz ne biçim davranıyorsunuz."
...

Ne diyelim; Başbakanlarımız, bakanlarımız velhasıl büyüklerimiz sağ olsun!

Hasta hakları da doktorun performansını etkiliyor! Bakın nasıl?

Katarakt ameliyatı yapmıştık onu. Şimdi hatırlayamadığım bir sebeple operasyonu biraz sıkıntılı geçmiş, yakın takip amacıyla üç gün hastanede yatırmak zorunda kalmıştık. Bu yatıştan canı sıkılmıştı biraz. Zira katarakt ameliyatını "beş dakikalık iş" olarak belletilmişlerdi ona (Bu konuda bazı meslektaşlarımızın ve özel hastanelerin günahı çoktur, Allah onları affetsin!) Taburcu edilirken, üç gün sonra kontrole gelmesini ve mutlaka bana görünmesi gerektiğini tembihlemesini söyledim asistanıma.

Asistan yanıma geliyor; biraz sıkıntılı hali var:

- Hocam, ısrarla söyledim ama G.. Hanım kontrole gelmek istemiyor.

- Şu biraz önce baktığım İzmirli teyze değil mi bu?

- Evet, evet.

- Olmaz! Mutlaka gelmesi lazım. Niyet gelmek istemiyormuş?

- Hocam, bir şey söylemiyor ama biraz mutsuz galiba.

- İyice konuştu mu?

- Evet, Hocam.

- Nasıl konuştu?

- ...

- Evladım, bak bu durumdaki hastalarla onların hoşlanacağı dilden konuşacaksınız. O hasta okumuş yazmış, güngörmüş, şehirli bir tipe benziyor!

- Evet Hocam. Konuştum ama...

- Neyse getir bakıyım, bir de ben konuşayım.

- Tamam Hocam.

...

- Merhaba güzel teyzem, nasılsın?

- Teşekkür ederim Doktor Bey. Biraz önce bu doktor beye söylediğim gibi...

- İyi, iyi, durumun iyi! İş toparladık, Allaha şükür. Şimdi taburcu olacaksınız ama seni bir daha görmem gerekiyor... İstersen randevuleşelim!

- ...

- Mesela Çarşamba günü Kordonboyu'nda, saat tam beşte... Bir masada oturuyoruz, karşılıklı; grup vaktine kadar... Aramızda buradaki gibi asistan masistan da olmayacak; yalnızca sen ve ben! Tamam mı teyzem?

- Tamam, Doktor Bey!

- Okey. Anlaştık. Hadi şimdilik şu güzel yanaktan bir makas alayım!

- Al bakalım, al!

- Beni seviyor musun?

- Seviyorum; sevmez miyim Doktor Bey?

- Tamam! O zaman Çarşamba günü,

sabah tam sekizde, bu odada... Okey mi?
- (gülerek) Ama "Kordonboyu" demiştiniz!
- Ya en güzel teyzem, sevene her yer "Kordonboyu" değil mi?
- Peki, Doktor Bey; öyledir, öyledir, doğrusun!
- Görüşmek üzere. Çarşambaya bekliyorum.
- Geliyoruuum!

Not: Kordonboyu İzmir'de kafeteryaların, restoranların ve oturma alanlarının bulunduğu güzel bir deniz kıyısıdır.

Sadede gelelim: Sistemde rehabilitasyon şart.

Bir EAH'de çalışan eğitim görevlisi hastane yöneticiliğine şöyle bir resmi yazı yazıyor...

... Haziran 2013

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI

(...) EĞİTİM ARAŞTIRMA HASTANESİ ÜST YÖNETİMİ'NE

Bilindiği gibi özellikle son yıllarda ülkemizde uygulanan sağlık sisteminin bir gereği ve sonucu olarak hekimlerin ve sağlık çalışanlarının iş yükü ve sorumluluğu çok artmış-arttırılmış durumdadır. Günlük işlerinin üstesinden gelmeye çalışan hekim ve diğer personel ayrıca toplumda gelişen ve sağlık çalışanlarını psikolojik baskı altında tutan olumsuz bir bakış açısı ile de karşı karşıyadır. Bu bağlamda hasta ve yakınları hekimi ve sağlık çalışanını olur olmaz, haklı haksız suçlayabilmekte, davalar açmakta-açabilmekte, SABİM ya da diğer yetkili mercilere rahatça şikâyetlerde bulunabilmektedirler. İlgililerin demeçleri buna zemin hazırlamakta, genelgeler, tüzükler ve hatta bazı kanunlar buna cevaz vermekte, şikâyet müessesesinin işlemlerini kolaylaştırmaktadır. Aslında sağlık çalışanlarına yapılan fiziksel tacizlerin sosyo-psikolojik temelinde de bunların olduğu kanaatindeyim.

Buna mukabil, vatandaşlık haklarını kullanma iddiasındaki bu insanlara, sorumluluklarını hatırlatan ya da bu hakkı kullanılırken sağlık çalışanının hukukuna tecavüz etmelerine de dikkat çeken, keyfi hareketleri önlemeye yönelik herhangi bir mevzuat ya da sağlık hizmetini almaya-alamamaya-tazminat ödemeye-prim ücretini arttırmaya dair herhangi bir müeyyide söz konusu değildir.

Bu konuya işaret eden masum ve basit bir örneği huzurlarınıza getirmek istiyorum: Bir hastayı muayene ediyorsunuz, tanısını koyuyorsunuz, tetkiklerini yapıyor-yaptırıyorsunuz, ameliyata karar veriyorsunuz, hastayla konuşuyorsunuz ve ameliyat günü veriyorsunuz. Yatışını

da yapıyorsunuz ve o ameliyat gününü bir doktor ve ameliyat ekibi olarak ona ayırıyorsunuz. Her şey hazır... Ancak bakıyorsunuz ki hasta ortada yok. Kendinizin veya yardımcınızın cep telefonundan, üç ayrı zamanda, hastayla bağlantı kurmaya çalışıyorsunuz; "Ne oldu, bugün siz ameliyata gelecektiniz" diyeceksiniz... Ama cevap veren bile yok! Ve siz o günü ameliyatsız geçiriyorsunuz, ekibiniz de öyle. Bırakın üç kuruşluk kazanacağınız performansı, o gün boşuna maaş alıyor; yaptığınız bütün hazırlıklar, tetkikler, konsültasyonlar filan da boşa gidiyor.

Şimdi sormak gerekiyor: Buna kimin hakkı olabilir? "Hasta hakları-hasta hakları" derken hekimin, sağlık çalışanının, müessesensin, devletin hiç hakkı yok mu? Hem böyle bir davranış hasta hakları içerisinde yorumlanabilir mi? Nihayetle hepimiz bu ülkenin imkânlarını kullanıyor, milletin verdiği vergilerden maaşlarımızı alıyoruz. Oysa bu hasta bütün bunları boşa çıkarmış, hekim-sağlık personeli ve (maddi imkânlar olarak) milli servetimizi (ona harcadığımız ve boşa geçen süre kadar) heba etmiş olmuyor mu? Kanimca bunu yapmaya da yapılmasına göz yumulmasına da kimsenin hakkı yoktur.

Gelişmiş ülkelerde, bırakınız devlet hastanesini, bir özel doktordan dahi randevu alıp gitmediğinizde sigortanızdan parası anında kesilir. Tabii sigorta da randevusuna gitmeyen hastadan keser onu. Çünkü doktor size zamanını ayırmıştır, siz de onu kullanmamışsınız. Yani bu sizin sorunuzdur...

Bizde ise bu gibi durumlarda hiçbir işlem yapılmamakta, tabiri caizse "gelmediyse gelmedi, ne yapalım" denmektedir. Oysa tersi bir durumda, mesela o gün hasta değil de doktor ameliyata gelmese veya gelemese, hasta veya yakınının iki cümlelik bir yazılı ya da sözlü şikâyeti ile kıyametler koparılmakta; hastane idaresi, SABİM, Bakanlık vesaire anında harekete geçmekte, incelemeler, soruşturmalar devreye girmekte, sonuçta hekim ya da sağlık çalışanı canından bezdirilmektedir.

Ülkemizin sağlık sorunlarının ancak ve ancak hekimiyle, çalışanıyla, idarecisiyle ve özellikle haklarını yerinde kullanan ama onun sorumluluğunu da üzerinde taşıyan vatandaşlarıyla, birlikte ve bir

İstenen-aranan her yaşta aynı performans ve her performansa aynı değer! Oysa "performans vaar, performans var!" Yaşa, başa, zamana, zemine, ameliyat lambası-fener dâhil ekibe-ekipmana vs. göre öylesine değişir ki bu, onu hakkıyla ölçmek zinhar mümkün değildir? Tabiatı gereği teraziye, metreye, sayıya, kiloya, ölçüye de gelmez, gelebilemez! Ama maalesef bunu SUD'çulara, BUD'çulara, performans-ölçer'cilere anlatmak mümkün değil.

bütün olarak ele alınırsa çözülebileceğine dair inancımı yüksek makamınıza iletirken, bu konuda sizlere yardımcı olmak üzere bir hasta dosyasını da ekte sunuyorum. İnanıyorum ki yapılacak herhangi bir işlem, uygulanacak basit bir müeyyide bile bu tür suistimallerin önüne geçecek, devletin daha iyi sağlık hizmet vermek hususundaki çabalarına katkı sağlayacaktır.

Bu meyanda gerekli işlemin ve girişimlerin yapılmasını müsaadelerinizi arz ederim.

Saygılarımla,
Prof. Dr. ...
Göz Kliniği Eğitim Görevlisi

Sonuç: Hastane üst yönetiminden genel sekreterliğe, oradan da bakanlığa giden bu yazı, incelenmiş (!) ve sadece "hastaların muayene olma haklarına dair cari mevzuat maddelerini hatırlatan" bir cevapla, ilgili profesöre geri dönüşmüştür!

Ya işte böyle! Ben dememiş miydim "Yazacaksın da ne olacak" diye!